

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş: 01.12.2023 ✓Accepted/Kabul: 07.10.2024

DOI:10.30794/pausbed.1399088

Research Article/Araştırma Makalesi

Alkanalka, M. (2024). "21. Yüzyıldaki Uluslararası İlişkilerde Dini İnşacılık ve İslam'ın Barışçı Hakikati", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 65, ss. 159-171.

21. YÜZYILDAKİ ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DİNİ İNŞACILIK VE İSLAM'IN BARIŞÇI HAKİKATI

Mehmet ALKANALKA*

Öz

Uluslararası ilişkilerde askeri gücün kullanılması ve askeri gücü kullanırken kullanılan meşruiyet gerekçeleri arasında siyasi, ekonomik, güvenlik gerekçelerinin yanında dinin de etkisi olmuştur. Bu makalede 9/11 terör saldırısı başta olmak üzere El Kaide adlı devlet dışı aktörün istismar ettiği kutsal savaş kavramının dini bir inşa olup olmadığı, İslam dini kapsamında bu inşanın ne kadar geçerlilik taşıdığı ve ABD'nin bu mücadeleyi hangi dini söylemlerle karşıladığı literatür taraması yöntemi ile analiz edilmektedir. Ayrıca, İslamiyet'in savaş ve cihat yaklaşımı da Kuran'da yer alan bazı ayetler ile ortaya konulmaktadır. Savaş hakkındaki Kuran'daki ilgili ayetler incelendiğinde öncelikle barışın en ideal durum olduğu, savaşmak isteyen gruplar olduğunda öncelikle arabuluculuk yapılması, savaş ve terörizm ateşinin söndürülmesi önemli buyruk ve tavsiyeler arasında yer almaktadır. Bu çalışmada 9/11 terör saldırısı sonucu ABD ve Avrupa'da oluşan suni İslam karşıtlığının ne kadar büyük bir haksızlık yarattığının ortaya konularak çatışmaların çözülmesi ve evrensel barışa katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: *El Kaide, ABD, Dini inşacılık, İslam karşıtlığı, Barış çalışmaları.*

RELIGIOUS CONSTRUCTIVISM ON INTERNATIONAL RELATIONS IN THE 21ST CENTURY AND THE PEACEFUL TRUTH OF ISLAM

Abstract

Religion has had a significant influence on the utilization of military force in international relations, as well as the legitimacy of this power. This article will explore the concept of "holy war" of Al Qaeda, particularly the September 11, 2001, terrorist attack, and its validity within the context of Islam. It also explores the religious discourse in which the US engage in this struggle, using the literature review methodology. Furthermore, the article will reveal the approach of Islam towards war and jihad. The Qur'an's relevant verses on war are examined, with some key findings and recommendations, such as the desirability of peace, the need for mediation when war is sought, and the extinguishing of the war and terrorism fire. The aim of this study is to address the issue of conflict resolution and contribute to global peace by exposing the injustice of the constructed anti-islamism that has developed in the US and Europe since 9/11.

Keywords: *Al Qaeda, USA, Religious construction, Anti-islamism, Peace researches.*

*Dr.,MEF Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler, İSTANBUL.
e-posta: mehmetalkanalka@yahoo.com, (<https://orcid.org/0000-0002-2311-935X>)

1. GİRİŞ

21. Yüzyılın başlangıcında hem El Kaide terör örgütünün yapmış olduğu terör eylemlerinde dini argümanlara atıf yapması, hem de ABD'nin 9/11 terör saldırısına karşılık icra ettiği büyük çaplı askerî harekâtlarda dini argümanlara da yer vermesi bu çalışmanın temel motivasyonunu sağlamıştır. Zira, söz konusu dini söylemler kutuplaştırıcı bir etki sonucunda İslamiyetin kutsal unsurlarına saldırılara da neden olduğu için dünyadaki barış ortamını da olumsuz manada etkilemiştir. Wald ve Wilcox uluslararası ilişkilerde dini içerikli makalelerin sayısının azlığına dikkat çekerek siyaset biliminin din ve kader unsurunu yeniden kamuoyunun dikkatini çekmeye yönelik bir çalışma yaptılar (2006). Kubalkova ise, uluslararası ilişkilerde dine dönüş hakkında eleştirel bir makale yazdı (2009). Czwaro, akademik sosyal disiplinler içindeki metodolojik ve kavramsal sorunlardan dolayı, "İslami terörizm" ve El Kaide gibi gruplar hakkında yeterince bilgi sahibi olunmadığını iddia etti (2006). Tüm bu çalışmalar 9/11 saldırıları sonrası ABD Başkanı Bush'un Haçlı söylemi ve terörizm ile cihat kelimesinin birlikte kullanılması sonrası yapıldı. Hakikatte, İslam ile terörizmin yanyana kullanılması çok büyük bir bilgi eksikliğinden ve yanlış bilinçten kaynaklanmaktadır. Dünyadaki nüfusun yaklaşık dörtte birini oluşturan Müslümanlara ve başta İslamiyetin temel kitabı Kur'an-ı Kerim'in yakılması olmak üzere Müslümanların kutsal değerlerine yapılan ön yargılı eylemler hakikat ötesi (*post-truth*) durumları da çağrıştırmaktadır. Bu makalede söz konusu unsurların literatür taraması yöntemiyle analiz edilerek ve Kur'an' dan ayetler sunularak uluslararası ilişkiler literatürüne ve barışa katkı sağlanması hedeflenmiştir. Makalenin temel araştırma sorusu uluslararası ilişkilerde devletlerin politikalarını açıklayan birçok teori ve kavram olmasına rağmen neden dini söylemlerin kullanıldığıdır.

Hristiyan dininin kutsal kitabı olan İncil'de Hz. İsa meseleleri analiz ederken dünya işleri ile din işlerinin farklı ele alınması gerektiğini: "Sezar'ın hakkı Sezar'a; Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya" şeklinde vurgulamıştır (Kutsal Kitap, Matta:22). 1092'de Büyük Selçuklu Sultanı Melik Şah'ın ölümü ile başlayan taht kavgalarından faydalanmak isteyen Bizans İmparatoru I. Aleksios'un, Türklere karşı Papa II. Urbanus'tan askeri destek istemesi üzerine Hristiyanların ruhani lideri olan dini bir otorite olan Papa'nın halkı teşviki ve Hristiyan kralları savaşa daveti sonucunda 1. Haçlı Seferi başlamıştır (Akyol, 2018). Papa, 1095'de halka hitaben yapmış olduğu konuşmasında İncil'den bölümler de okuyarak yapılacak Haçlı Seferi'nin bir hac olarak kabul edileceğini, bu askeri harekâta katılacakların Haçlı yemini ederek Haç işareti taşıyacaklarını, seferin hedefinin Kudüs olması nedeniyle Kudüs'e gitmekten vazgeçenler ile yoldan geri dönenlerin aforoz ilan edileceğini açıklamıştır (Akyol, 2018). Papa tarafından yapılan çağrılarının da etkisiyle Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında 1096-1291 yıllarında yaklaşık iki yüz yıl süren kutsal din savaşları yaşanmıştır.

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ile gayri nizami harp yöntemleri ile birlikte yerel halkın mobilize edilmesi kapsamında cihat kavramı tekrar gündeme getirilmiştir. Sovyetler Birliği'nin 1979'da Afganistan'ı işgaline karşı Arap devletlerindeki radikal Müslümanların "Sovyet kafirleri"ne karşı verilen savaşa katılmalarını sağlamak için dini argümanların kullanıldığı iddia edilmektedir (Kurt, 2019). Devlet dışı aktörler, gayri nizami harp teknikleriyle ve gelecekte "büyük düşman" ilan edilecek ABD ile söz konusu dönemde iş birliğine gitmiş, ABD'nin silah ve eğitim yardımlarının sayesinde Sovyetler Birliğine ağır bir maliyet ödetilirken, hem ABD hem de Avrupa için cihat kavramı ve İslamiyet çerçeveleme kapsamındaki "Yeşil Kuşak" projesi anlatısında bir tehdit olarak görülmemiştir. Gayri nizami harbin en zor safhalarından birisi de eğitilen ve savaşan grupların nizami orduya bağlanarak normalleşmesi ve tasfiye edilmesi aşamasıdır. Bu aşamada toplumun kahramanı olmaya ve bağımsız hareket etmeye çalışan nizami olmayan savaşçı unsurlar aynı zamanda büyük bir direnç de gösterebilirler. El Kaide adı ile 20. Yüzyılın sonlarında ortaya çıkan ve 21. Yüzyılın 9/11 terör saldırısı başta olmak üzere uzantıları ile ilk yirmi yılına damgasını vuran devlet dışı terörizm bir aktörün istismar ettiği kutsal savaş kavramının aslında dini bir inşa olup olmadığı, İslam dini kapsamında bu inşanın ne kadar geçerlilik taşıdığı, ABD ile Batı'nın bu süreci hangi stratejilerle karşıladığı ve yirmi yılın sonundaki gelinen aşama bu makalenin araştırılma konuları arasında yer almaktadır.

Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısında eski Sovyetler Birliği'ne karşı yerel halk desteğinin kazanılması kapsamında İslamiyet'teki cihat kavramı Afganistan'daki gayri nizami harp yapıları tarafından kullanırken ABD ve Batı tarafından bu kavram tehdit olarak görülmemesine karşın, aynı yapılar Soğuk Savaş sonrası ABD'nin Orta Doğu politikalarını hedef alan bir strateji benimsediklerinde bahse konu kavram tehdit olarak kabul edilmiştir. Bu da uluslararası ilişkilerdeki tehditlerin değişen durumlara göre farklı algılanabileceğini belirten realist teoriye

yakın bir durumu çağrıştırmaktadır. Uluslararası ilişkiler ana teorileri devletleri ana aktörler olarak kabul etmesine rağmen, 9/11 terör saldırısı sonrasında ABD'nin devlet dışı terörist organizasyonları bir numaralı tehdit olarak görmesi nedeniyle devletler ile devlet dışı aktörlerin birlikte ele alınması ve sosyal inşacılık teorisinin sosyolojik boyutunun dini bir düzlemde incelenmesi makaleye özgünlük kazandırmaktadır.

Makale dört ana bölüm ve sonuç başlığı altında yazılmıştır. Birinci bölümde makalenin teorik ve metodolojik alt yapısı inşacılık üzerinden analiz edilmiştir. İkinci bölümde dini inşacılık üzerine literatür taraması yapılmıştır. Bu bölümde hem ABD stratejik belgeleri nitel içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiş hem de Amerikalı yöneticilerin söylemleri ve El Kaide'nin söylemleri literatür taraması metodu ile incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise İslamiyet'in savaşa ve terörizme yaklaşımı ayetler üzerinden ortaya konulmuştur. Makalenin sonuç bölümünde elde edilen bulgular derlenmiştir.

2. TEORİ VE METODOLOJİ

Wendt, inşacılığın maddi güçler yerine sosyal grupların paylaşılan fikirleri tarafından belirlendiği ve bu paylaşılan fikirlerin kimlikler ve çıkarlar etrafında oluşturulduğunu iddia etmektedir (1999:1). İnşacılık, neo-realistlerin varsayımlarından biri olan güç ilişkileri yerine normlara ve kimliklere odaklanır (McCourt, 2016). İnşacılık teorisi, devletler sisteminin sadece maddi unsurlardan oluşmadığını, fakat entelektüel boyutunun da olduğunu iddia etmektedir (Güntay, 2020). İnşacılar, neo-realistlerin temel varsayımlarından olan uluslararası ilişkilerin devletlerin üstünde üst denetleyici bir gücün olmamasını tanımlamak için kullandıkları anarşi kavramının, aslında bizzat devletler tarafından oluşturulduğunu/inşa edildiğini iddia etmektedirler (Wendt, 1992).

Sosyal inşacılık ise; toplumların eğilimlerinde kültür, kimlik ve paylaşılan ortak anlayışın rolünü anlamak için uluslararası ilişkilerin maddi verilere dayalı teorilerine yönelik eleştirel sosyal bir akımdır (Eyadat ve Mahafza, 2010). Aslında dünya ve kavramlar gerçeklikten ziyade bizim oluşturduğumuz sosyal bir inşadır, bu nedenle birbirinden bağımsız olmadıkları gibi birbirlerini karşılıklı olarak etkileme gücüne de sahiptirler (Onuf, 1989:94). Soğuk Savaş sonrası "medeniyetler çatışması" söylemi bu kapsamda ele alınabilecek yönlendirmeci sosyal inşacılık olarak değerlendirilebilir. Sosyo-kültürel yapının öğeleri olan kimlik, söylem ve kültürün analiz edilmesi analiz edilen sosyal olayların daha iyi anlaşılmasını sağlayabilecektir. Mit, anlam ve anlamı oluşturan sosyal ipuçlarına dayalı bilişsel bir araç olmakla birlikte cazibesi yüksek ama kusurlu bir muhakeme için de istismar edilebilir (Esch, 2010). İnşacı teoriye göre devlet ve diğer aktörler için sosyo-kültürel yapının da önemli bir etken olduğu iddia edilmektedir (Rumelili, 2015).

Toplumların hem objektif hem de sübjektif gerçeklikleri bulunmaktadır (Berger ve Luckmann, 1966:15). Askeri güç objektif güçler arasında en belirgin ve savaşlarda kullanılan güç olarak ön plana çıkarken bu objektif gücün hangi sübjektif verilere göre yönlendirildiği büyük önem taşımaktadır. Bilgi sosyal olarak da paylaşılır ve bu paylaşım süreci sosyolojik disiplinin sübjektif konusudur ve bilgi sosyolojisi, gerçekliğin sosyal olarak nasıl inşa edildiğinin analiziyle ilgilenir (Berger ve Luckmann). Bu nedenle dini farklılıklar da çatışma ve savaşlara neden olabilmektedir (Eyadat ve Mahafza, 2010). Bellin, dinin uluslararası ilişkilerde ne zaman ve nasıl önemli olduğu sorularına ilişkin orta düzey teorik anlayışların daha büyük teorik hipotezler yetersiz kalabildiğini savunmaktadır (2008:317-8). Dallmayr, dini metinlerden alıntılarının oluşan halk tarafından laik dilden daha çok benimsendiğini çeşitli vakalar üzerinden açıklamaktadır (2012). Bu bulgular bizi dinselleştirme kavramına ve bu politik amaçlar için kendi halkının veya inanç grubunun desteğini kazanmak için dinin laiklikten uzaklaşarak araçsallaştırıldığı bulgusuna götürmektedir.

Uluslararası ilişkilerde liderlerin söylemleri de etkili olmaktadır. Algı ve temsil iki farklı unsurdur (Palan, 2000). Politik dini inşaların temelinde toplumun farklı düşünen kesimlerini ortak değerler altında toplama ve harekete geçirme gibi amaçlar da olabilmektedir. Bunun için gerçeklerle gerçek olmayan kavramların birlikte kullanılarak gerçek olmayan unsurların doğruymuş algısının üretilmesi amaçlanmaktadır. Örneğin, 9/11 sonrası Bush Yönetimi Irak'a yönelik ithamlarında Irak'ın 9/11 terör saldırısı ile ilgili somut hiçbir delil bulunmadığı halde Saddam, Bin Ladin, terör, El Kaide terimlerini yan yana getirmeyi tercih etmiştir (Gershkoff ve Kushner, 2005).

9/11 terör eylemi sosyal inşacılık teorisini yeniden ön plana çıkarmış uluslararası ilişkiler alanına sosyolojik bir boyut getirmiştir (Saribayova, 2023). 9/11 saldırılarından sonra Fox News'te ABD'nin; İslam'la savaş halinde

olduğu ve Batı'yı savunması gerektiği savı tartışılmıştır (Kellner, 2007). Aynı gün, İsrail Başbakanı Sharon uygarlığın terörizm karşısında birlikte hareket etmesi gerektiğini, bunun iyi ile kötü ve "özgür dünya" ile "karanlığın güçleri" arasındaki bir mücadele olduğunu vurgulamıştır (Kellner, 2007). Sharon, 9/11 saldırısı sonrasında başka bir eylemin sorumlusu olan Filistinli intihar bombacılarını El Kaide cihatçılarıyla benzer söylemler üzerinden suçlamıştır (Little, 2008). Afganistan'da "dinsiz Sovyetler Birliği" ile yapılan gayri nizami harpte cihat kavramı kullanılmasına ve ABD tarafından da desteklenmesine karşın, bu İslami kavram; Bin Ladin, El Kaide ve terörizm ifadeleri ile çok tehlikeli bir biçimde söylemlerde birlikte kullanılmıştır. Bu nedenle öncelikle bu birbirinden farklı kavramların yerli yerine oturtulması ve anlamlarının doğru şekilde açıklanarak karmaşıklığa son verilmesi büyük önem taşımaktadır.

3. DİNİ İNŞACILIK

İnşacılık teorisinin varsayımları arasında yer alan dünyanın insanların kendi tasarladığı gibi olduğu hipotezinin farklı dinler kapsamında dini perspektif bakımından da geçerli olduğu ifade edilebilir. Müslümanlık Hıristiyanlıktan sonra geldiği için İncil'de Müslümanlara karşı bir ifade bulunmadığından dolayı Batı'nın İslam dünyasını düşman gören inşa edilmiş kültürünün Hıristiyanlık yüzünden olması mümkün değildir. İncil'de şu ifadeler bu manada oldukça değerli ve anlamlıdır: "Düşmanlarınızı sevin, sizden nefret edenlere iyilik yapın, size lanet edenler için iyilik dileyin, size hakaret edenler için dua edin. Bir yanağınıza vurana öbür yanağınızı da çevirin. Abanınızı alandan mintanınızı da esirgemeyin. Sizden bir şey dileyen herkese verin, malınızı alandan onu geri istemeyin. İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, bu size ne övgü kazandırır?" (Luka 6:27/32). Haklı savaş (*just war*) kavramı ilk defa Romalı Cicero tarafından "bellum iustum" (haklı savaş) ifadesi ile kullanılmıştır (Keller, 2012:9). Bazı Hristiyan din adamları "haklı savaş" kavramını üzerinde çalışmışlar ve ancak bazı şartların oluşması durumunda savaşılabilirliği savında bulunmuşlardır. Bunlardan en önemlileri arasında St. Augustine gösterilebilir (Ören, 2022:192). St. Augustine düşüncelerini *On the State of God (De Civitate Dei)*, eserinde açıklarken birisi Tanrı'nın Devleti (*Civitas Dei*) diğeri ise insanların yönettiği devlet olan (*Civitas Terrana*) iki devlet olduğu Tanrı'nın gerçek adaleti temsil etmesine rağmen diğer devletin yöneticilere bağlanma yüzünden adaletsizliği temsil ettiğini iddia eder (Ağaoğulları ve Köker, 2011: 153-154). Augustine, güç ve intikam için yapılan savaşların dünya devleti bir yöneticinin buyruğuyla yapıldığında haksız olabileceğini, ancak savunma maksatlı ve dini gerekçelerle yapıldığında haklı savaş olabileceğini savunur (İren ve Gürkaynak, 2015: 161). Tarih boyunca bazı savaşlarda dini motifler de kullanılarak askerî harekâtların halkın desteğinin kazanılması ve motivasyonun artırılması amacıyla sosyolojik meşruiyet kazanmasına gayret edilmiştir. Bu kapsamda en bilinen örnekler arasında Müslümanların genişlemesine karşı düzenlenen Haçlı Seferleri ile Avrupa'daki Otuz Yıl Savaşları gösterilebilir. Uluslararası ilişkiler disiplininde devlet sisteminin önemli aşamalarından birisi olan ve Otuz Yıl Savaşları sonunda imzalanan Westphalia Anlaşması sonrası din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasına yönelik laiklik konseptinin gelişmesiyle uluslararası ilişkilerde dinin ağırlığı göreceli olarak azalmıştır.

Soğuk Savaş sonrası Huntington tarafından gündeme getirilen "Medeniyetler çatışması" kavramı halklar arasında çatışmanın artık dini ve kültürel argümanlar üzerinden olacağı iddiasına dayanmaktaydı (Huntington, 1996). 11 Eylül 2001'deki ABD'ye yapılan saldırıların radikal Müslüman dinci gruplar tarafından gerçekleştirilmesi ve bunun sonucunda NATO'nun 5. Maddesinin ilk defa uygulamaya geçirilmesi ile uluslararası ilişkiler alanında dini argümanlar yeniden önem kazanmaya başlamıştır (Öz, 2023:1). Kamuoyu desteğinin kazanılması maksadıyla askeri gücün ve terörizmin dini inşacılık üzerinden kullanılması uluslararası ilişkilerdeki sübjektif alanı ön plana çıkarmıştır.

Aslında, Soğuk Savaş zamanındaki iki kutuplu uluslararası yapıdaki iki süper güç olan ABD ile Sovyetler Birliği mücadelesi, politik ve askeri boyutunun dışında, aynı zamanda ABD tarafından kullanılan "Tanrısız Kötülük İmparatorluğu" olan Sovyetler Birliği ile dini bir eksen de yürütülmüştü (Esch, 2010). 9/11 sonrası, Amerikan milliyetçiliği ABD'yi etkisi altına alırken, buna karşın güçlü bir dini kimlik duygusu İslam Dünyasına hâkim oldu (Eyadat ve Mahafza, 2010). Özellikle 9/11 saldırıları sonrası artan Kur'an yakma olayları olumsuz dini inşacılığın zehirlerinin yansımalarıdır. Bunda hem El Kaide'nin hem de ABD'nin dini inşacı söylemleri maskesi altında askeri güç ve şiddet kullanmalarının da etkisi bulunmaktadır. Dinler arasındaki farklılıkların bir savaşa yol açmaması gerektiği ve savaşı başlatmanın haklı ve esas gerekçesinin zarara maruz kalmak olduğu iddia edilmektedir (Walzer, 2002: 926). Kur'an'da yer alan ayetlerin insanların ve devlet dışı aktörlerin kendilerine yönelik yorumlar

ile inşacı bir yaklaşımla gerçek hayata taşınması oldukça riskli ve tehlikeli bir konudur. Kur'an'da farklı dinlere ve inançlara sahip insanlar arasındaki hükmün Allah'a ait olduğu açık bir şekilde ifade edilmektedir: "Yahudiler, Sabiler, Hristiyanlar, Mecûsiler ve Allah'a ortak koşan müşrikler var ya; Allah kıyamet günü aralarındaki ihtilaflara ait hükmünü mutlaka verecektir. Çünkü Allah her şeye şahittir." (Hac:17).

ABD'nin "kötüye karşı iyinin güçlerini" temsil edildiğine inanılmaktadır (Judis, 2005). Farklı ABD Başkanları tarafından konuya değişik yaklaşımlar ve her ABD Başkanı döneminde yayımlanan milli güvenlik strateji belgelerindeki farklı tehdit tanımları dini inşacılığı uluslararası ilişkilerin inceleme konularından liderlerin söylemlerinde de yer bulması sonucunu doğurmuştur. ABD Başkanı Bush, 9/11'in birinci yıldönümü konuşmasında Amerika idealinin tüm insanlığın umudu olduğunu, bu umudun hala yollarını aydınlattığını, ışığın karanlıkta parladığını ve karanlığın aydınlığı yenemeyeceğini vurgulamıştır (Bush, 2002). ABD Başkanı Bush bununla da yetinmeyerek önleyici müdahale kavramını gündeme getirerek Irak'a ABD'nin 2003'deki askeri müdahalesine meşruiyet kazandırmaya çalışmıştır (Gupta, 2008: 181). Bu yeni konsept aslında ne Augustine'nin ne de BM'nin 51. Maddesindeki meşru müdafâ konsepti ile örtüşmüyordu.

3.1. ABD Yönetiminin Dini Söylemleri

El Kaide ile mücadeleye yönelik olarak, radikal yeni bir tehdit tanımlaması ile strateji değişikliğine karar veren Bush yönetimi, tutarlı bir strateji yerine "ütopik" ve "teolojik" retoriklerle "Teröre karşı savaş" adı altında karmaşık bir politika izlemiştir (Porter, 2009). Kendi büyük çelişkileriyle Sovyet komünizminin kendi kendisini yok etmesi gibi, El Kaide ve terör ağı uzantılarının da büyük askeri operasyonlar olmadan nihayetinde uzun vadede daha sınırlı önlemlerle kontrol altına alınarak yok edilmesi sağlanabilirdi (Porter, 2009). El Kaide'nin yükselişi 11 Eylül'de hem akademik camianın hem de ABD istihbaratını şaşırtmış gibi görünse de 9/11 Komisyonu Raporu'na göre bu sürprizden ziyade bir şok etkisi yaratmıştır (Bakker, 2012). Soğuk Savaş'ın bitimi ve en büyük "düşmanı" Sovyetler Birliği'nin dağılması ile ABD; tek kutuplu bir yapıda kolektif savunma yerine kendi askeri gücüne güvendiği bir strateji değişikliğine gitti (Lieberfeld, 2005).

Bush yönetiminin Irak'ı işgal kararına dayandırdığı birinci gerekçe, Saddam Hüseyin rejiminin nükleer silah elde etmek üzere olduğu ve ikinci gerekçeyse Irak ile El Kaide'nin bağlantılı olduğuydu (Stewart, 2014). Böylece devlet dışı terörist bir aktör BM üyesi bir devlet ile yakın ilişkiler içinde nükleer silah elde ederek çok tehlikeli nükleer terörist bir tehditle karşılaşılmasının önüne geçilecekti. Ancak, Irak'ta ne nükleer silah ile ilgili ne de El Kaide bağları kapsamında somut bir bulguya rastlanılmadı. Bush'un dinsel olarak benimsediği iyi veya kötü aynı zamanda Irak Savaşı'nı çerçevelemek ve meşrulaştırmak için de güçlü bir araç olarak kullanılmıştı (Cady, 2008). Yapılan bir çalışmada, ABD'deki Evanjelist Hristiyanların Bush'un Irak harekâtını ve dış politikasını desteklediğini, İsrail'e sempati duyduklarını ve İslam'ı şiddete en yakın din olarak gördükleri iddia edilmektedir (Baumgartner, Francia ve Morris, 2008). Aynı makalede ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik dış politikasında dinin etkili olup olmadığı araştırılmış, Evanjelistlerin ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik şahin politikalarının kuvvetli destekçileri olduğu da sonucuna varılmıştır (Baumgartner vd., 2008). Aslında bu desteğin arkasında dini argümanların etkili olduğu değerlendirilmektedir. Çünkü, Evanjelistlere göre Hz. İsa'nın dünyaya geri dönüşü ve gerçekleşmesi beklenen Armagedon Savaşı için Orta Doğu'nun İsrail için hazırlanması ve şekillendirilmesi gerekmektedir (Ariel, 2012). ABD Başkanlık Ofisinde, Savunma Bakanlığında ve Dışişleri Bakanlığında yeni muhafazakarlar (*neo-con*) olarak bilinen bir grup önemli konumlarda görev yapmaktadır (Drew, 2003). 11 Eylül saldırısına maruz kalan ABD'nin Irak'ı işgaline giden kadar uzanan politikalarını yeni muhafazakarların fikirlerini ve etkilerini dahil etmeden anlamak oldukça güçtür (Record, 2008). Çünkü, Afganistan'a ve Irak'a yapılan askeri harekâtların olumsuz sonuçlarının sorumlusunun yeni muhafazakarlar olduğu iddia edilmektedir (Boot, 2004). Yeni muhafazakarlar, askeri gücün ABD'nin ve İsrail'in çıkarları adına dünyayı şekillendirmek için güçlü bir araç olduğunu savunmaktadırlar (Muravchik ve Walt, 2008). Bu kapsamda ABD Savunma Bakanı Yardımcısı Paul Wolfowitz'in; "Kudüs'e giden yol Bağdat'tan geçer" (Lieberfeld, 2005) sözü Irak askerî harekâtı bakımından oldukça hem sübjektif hem de önemli bir bulgudur.

Evanjeliklerin Kutsal Topraklar hakkındaki inançlarının, İsrail'i savunmaya yönelik siyasi savlarının, ABD Halkının seçilmiş ulus olduğu inancı ve üstünlüğü duygusunun ABD'yi Orta Doğu'da savaşa daha yakın hale getirdiği iddia edilmektedir (Lieberfeld, 2005). Papa Urban II, birinci Haçlı Seferini ilan ettiği "Silahlara çağrı" konuşmasında bunun kendi isteği olmadığını ve Tanrı'nın isteği olduğunu ifade etmiştir (Graham vd., 2004). Başkan Bush'un da,

Tanrı'nın kendisiyle konuştuğunu ve Irak'taki zulmü bitirmesini söylediği de iddia edilmektedir (MacAskill, 2005). Bu minvalde, Başkan Bush ile Papa'nın söylemleri arasında benzerlik bulunmaktadır. Bush başka bir röportajında da: "Bu Haçlı Seferi, terörizme karşı bu savaş biraz zaman alacak." açıklamasında bulundu (The White House, 2001). 2003'te Irak'taki savaşın ilk günlerinde Savunma Bakanı Donald H. Rumsfeld ve diğer üst düzey Pentagon yetkilileri için hazırlanan istihbarat raporlarının kapaklarına İncil'den alıntılar eklendi ve bunlar altı yıl sonra GQ dergisinin internet sitesinde de yayımlandı (Sanger, 2009). Tüm bu veriler askeri güç ve şiddet kullanılmasında dini argümanların sosyal inşacılık kapsamında, halkın ve bazı yöneticilerin dini duygularını istismar ederek kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bir taraftan ABD'deki Hıristiyan Evanjelik ve Siyonist ideolojilerin yakınlaşmasının, diğer taraftan da El Kaide'nin dini söylemler ve kutsal savaş kavramı altında dini bir inşa kapsamında hareket ettikleri ve her iki tarafın da başarısız olmalarının yanında telafisi imkânsız zararlara neden oldukları bu makalede ulaşılan önemli bulgular arasında ifade edilebilir.

3.2. ABD Milli Güvenlik Strateji Belgelerinin Analizi

ABD Başkanı Bush'un dini söylemlerine rağmen, kendi döneminde hazırlanan 2006 ABD Milli Güvenlik Strateji Belgesinde, teröre karşı savaşın bir din savaşı olmadığı, ulus ötesi teröristlerin onurlu İslam dinini istismar ettikleri, cihat fikrini çarpıtarak mürted veya inançsız gördükleri herkese karşı cinayetlere giriştikleri bu kapsamda 11 Eylül'den bu yana terör saldırılarının çoğunun Müslüman ülkelerde meydana gelmesi nedeniyle kurbanların çoğunun da Müslüman olduğu ifade edilmiştir (The White House, 2006). ABD Başkanı Obama döneminde yayımlanan 2010 Yılı ABD Milli Güvenlik Strateji Belgesinde ise cihat kelimesi yer almamakta, İslam kelimesi ise ana metin içinde iki yerde geçmektedir. Belgenin 20. sayfasında ABD'nin terörle mücadelesinin İslam'a karşı bir savaş olmadığı, ancak El Kaide ve onun terörist bağlantılarıyla savaş halinde olduğu belirtilmektedir (The White House, 2010). El Kaide'nin dini bir otoriteyi temsil ettiği fikrinin ABD tarafından kabul edilmediği, çünkü ne İslam'ın ne de başka bir dinin masumların katledilmesine müsaade etmediği de aynı belgede ifade edilmektedir (The White House, 2010). Obama aslında bu metinler ile Bush'un dini inşacılığını reddetmekte ve konuyu daha realist bir düzleme taşımaktadır. Obama'nın ikinci dönemine ait 2015 Yılı ABD Milli Güvenlik Strateji Belgesinde ise cihat terimi hiç kullanılmamıştır. Ayrıca, ABD ve müttefiklerinin İslam'la savaş halinde olduğu yalanının da reddedildiği ifadelerine yer verilmesi de (The White House, 2015) oldukça dikkat çekicidir. ABD Başkanlarının farklı söylemleri ile kendi dönemlerindeki milli güvenlik strateji belgelerindeki tespit edilen somut bulgulardan, ABD'li bazı başkanların konuşmalarındaki dini söylemlerinin, askeri güç kullanımında haklı savaşa yönelik yeterli meşruiyet olmaması hâlinde kamuoyu desteğini geçici de olsa kazanmak için halkın dini duygularının istismar edildiği değerlendirilmektedir. Örneğin, BM 51. Maddesi askeri gücün meşru müdafaa kapsamında kullanılmasını ve NATO'nun 5. Maddesi üyelerden birisine yapılan saldırının bütün üyelere yapılmış kabul edilerek ortak savunmayı öngörmesine ve NATO tarihinde bu madde ilk defa 9/11 terör saldırısı sonucunda ABD'nin Afganistan'a askerî harekâtının meşru gerekçesi kapsamında kullanılmasına rağmen, ABD'nin Irak harekâtında aynı ulusal ve uluslararası kamuoyu desteği sağlanamamıştır. Bu nedenle ABD'nin 2003'teki Irak'ı işgalinde, kamuoyu desteğinin sağlanması kapsamında zayıf istihbarat raporlarının yanında iyi-kötü arasındaki mücadele kavramları ile askeri gücün kullanılması dini inşacılık üzerinden subjektif alana taşınmıştır. Bununla birlikte ABD, söz konusu dini söylemleri milli güvenlik stratejilerine yansıtmamıştır.

Trump'ın ABD Başkanlığı döneminde yayımlanan ABD 2017 Yılı Milli Güvenlik Stratejisi Belgesinde ise üç ana tehdit grubu arasında özellikle cihatçı terörist grupların olduğu ifade edilmiştir (The White House, 2017). Aynı belgede, El Kaide ve IŞİD gibi cihatçı teröristlerin mürted olarak gördükleri hükümetlerin ve masum insanların şiddetle yok edilmesini talep eden barbarca bir ideolojiyi yaymaya devam ettikleri ve söz konusu grupların etkileri altındakileri şeriat yasalarına boyun eğmeye zorladıkları da belirtilmektedir (The White House, 2017). Cihatçı terör örgütlerinden gelen tehditler ile İran'dan gelen tehditlerin, bölgedeki gerçek sorunların İsrail'den kaynaklanmadığının anlaşılmasını sağladığı da aynı belgede belirtilmiştir (The White House, 2017). Benzer kapsamda, Orta Doğu'yu olumsuz etkileyen temel nedenler arasında İran'ın genişleme çabaları ve cihatçı ideoloji gibi birbirine bağlı olduğu iddia edilen sorunlar gösterilmiştir (The White House, 2017).

ABD'nin Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle gecikmeli olarak Ekim 2022'de yayımladığı son Milli Güvenlik Strateji Belgesinde; ABD dış politikasının 21.Yüzyılın ilk 20 yılında ağırlıklı olarak Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan tehditlere odaklandığı eleştirilmektedir (The White House, 2022). Bunun sorumlusu olarak ABD Savunma Bakanlığının

askeri güç kullanarak rejim değiştirme politikalarının başarısız olduğu vurgulanarak ABD'nin küresel tehditlere odaklanması gerektiği, aksi takdirde beklenmeyen sonuçlar ile karşılaşabileceğine dikkat çekilmektedir (The White House, 2022). Bu kapsamdaki; belgede yer alan: "Orta Doğu'da Gerginliği Azaltma ve Entegrasyonu Desteklemek" başlığı altındaki "Son yirmi yılda, ABD dış politikası ağırlıklı olarak Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan kaynaklanan tehditlere odaklandı...kuvvete ve rejim değişikliğine gerçekçi olmayan bir inançla desteklenen askeri merkezli politikalar..." ifadeleri oldukça anlamlıdır (The White House, 2022). İsrail'in komşu ve diğer Arap Devletleri olan bağlarının İbrahim Anlaşmaları başta olmak üzere derinleştirileceğinin belirtildiği belgede ABD'nin İsrail'in güvenliğine olan katı taahhüdünü sürdürdüğünü de ifade edilmektedir (The White House, 2022).

Aslında Büyük Orta Doğu Projesi adı altında askeri güç kullanarak rejim değiştirme kapsamındaki asker odaklı eleştirilerine karşılık, ABD Savunma Bakanlığı daha 2018 yılında bu durumun yanlış olduğunu belirtmiş ve Pentagon da siyaseti dolaylı olarak şu şekilde eleştirmiştir: "Stratejik bir körelme döneminden çıkıyoruz, rekabetçi askeri avantajımızın erozyona uğradığının farkındayız...ABD ulusal güvenliğinin artık birincil kaygısı terörizm değil, devletler arası stratejik rekabettir." (US Department of Defense, 2018).

3.3. İsrail, Fransa ve Batı'nın "Cihatçı Terörizm" (Jihadist Terrorism) Söylemleri

Batı başlangıçta olumlu olarak yaklaştıkları 9/11 saldırılarını yapan radikal dinci İslami unsurların Soğuk Savaş dönemindeki eski Sovyetler Birliğine karşı kullanmış olduğu cihat kavramına 21. Yüzyılda olumsuz anlam yükleyerek cihatçı terörizmi tehditler arasında göstermiştir. Öyle ki bütün siyasi-dini terör türleri arasında, İslamcı ideoloji ile cihat fikrinin birleşiminin ürünü olan ulus ötesi (transnasyonel) cihatçı terörizmin, Batı'nın değerlerini, menfaatlerini ve toplumlarını en çok tehdit eden terörizm biçimi olduğu savunulmaktadır (Bakker, 2006). Sageman, kapitalist Batı'yı alçaltmayı amaçlayan solcu terörizmden sonra dördüncü terör dalgasının dini terör olduğunu iddia ederek, El Kaide'nin bir "ütopya"nın peşinde koştuğunu ve nihai hedef olarak "ütopyanın gelişini hızlandırmak için terör taktiklerini" kullandıklarını iddia etmektedir (Sageman, 2008). Buna karşın bazı çalışmalarda da aksi görüş savunulmaktadır. Bazı yazarlar tarafından da küresel İslamcı terörizmin İslam'dan tamamen farklı olmasının yanında, Kur'an'da şiddeti destekleyen çok az sayıdaki ayete karşılık barışı destekleyen ayetlerin çoğunlukta olduğu savunulmaktadır (Sageman).

İsrail istihbarat teşkilatı son zamanlarda "El Kaide" yerine "uluslararası cihat" terimini kullanmaktadır (Burke, 2004). İsrail'in terörizm ile dini bir kavram olan cihat kelimesi Avrupa tarafından birleştirilerek kullanılmıştır. Bu kapsamda Europol'e göre, "cihatçı terörizm" AB üye devletlerinin ana kaygısıdır (Europol). Benzer kapsamda Fransa "cihatçı terörizm" tehdidini strateji dokümanlarında da kullanmıştır. Fransa'nın 21. Yüzyıldaki ilk strateji dokümanı olan 2008 Yılı Beyaz Kitabı'nda "Cihatçılıktan ilham alan terörizm" en büyük doğrudan hassasiyet olarak kabul edilmekte ve bu terörizmin doğrudan hem Fransa'yı hem de Avrupa'yı hedef aldığı iddia edilmektedir (France Présidence de la République, 2008). Fransa'nın 2022'deki Milli Güvenlik Gözden Geçirme Raporu'ndaki hususlar ABD ile Fransa'nın "cihatçı terörizm" konusunda ayrıştığının ve bu kavramın Fransa tarafından satın alınmaya devam ettiğinin göstergesidir. Belgenin 34. Maddesinde uluslararası cihatçı hareketin, yayılmaya devam edeceği ve önümüzdeki on yılda hem Batı'dan hem de Afrika'dan Güneydoğu Asya'ya kadar bütün Müslüman dünyasının kırılğan ülkeleri için bir güvenlik sorunu oluşturacağı, kötü yönetim, yaygın yolsuzluk, sosyal adalet eksikliği, stratejik rekabet gibi koşulların "Levant", Kuzey Afrika, Sahel ve Batı Afrika'daki istikrarsızlığın körüklenmesine yardımcı olacağı ve buna askeri bir yanıt verilmesi hususlarına yer verilmektedir (France Présidence de la République, 2022).

3.4.Devlet Dışı Aktör El Kaide'nin Dini Söylemleri

Soğuk Savaş sonrası dini söylemler ile hareket eden ilk devlet dışı aktör El Kaide olmuştur. El Kaide'nin lideri konumundaki zengin bir aileden gelen Bin Ladin 1996'da, "Kutsal iki yerin topraklarını işgal eden Amerikalılara karşı Savaş Bildirgesi" yayınladı (Sageman). Bin Ladin yaptığı bir konuşmada ise ABD ile Haçlı askeri kavramlarını birlikte "ABD Haçlı askeri kuvvetleri" şeklinde kullanarak İslam Körfez devletlerinin topraklarında ve denizlerinde bulunmasının, dünyanın en çok petrol rezervinlerini tehdit eden en büyük tehlike olduğunu vurgulamıştır (Ladin, 2001). Bu aslında geçmişte Haçlı Seferleri olarak kullanılan dini inşacılığın bir kez daha ve karşıt kullanım şeklinde Müslüman devletleri de baskı altına alarak kamuoyu desteğini kazanmak için birliçli olarak seçilen bir strateji olarak da değerlendirilebilir. El Kaide'nin nihai hedefi; Orta Doğu'daki sözde yozlaşmış mürted rejimleri devirmek

ve yerlerine gerçek İslamcı hükümetleri getirmek olmasına rağmen, El Kaide'nin temel düşmanı ABD olmuştur (Byman ve Williams, 2015). El Kaide'ye göre Orta Doğu'daki sorunlarının temell kaynağı bölge dışı süper bir güç olan ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik dış politikasıydı (Byman ve Williams). El Kaide'ye göre; "yakın düşman" (Müslüman dünyasındaki baskıcı rejimler) yerine "uzak düşman" (ABD) ile savaşmak aslında geleneksel cihattan bir kopuş olmuştur (Byman ve Williams). Bu manada dini inşacılığın makro güvenleştirme vakası olarak analiz edilmesi de mümkündür. El Kaide, ABD ile savaşmak ve Müslümanları El Kaide'nin bayrağını takip etmeye ikna etmek maksadıyla terörizmi bir yöntem şeklinde "muhteşem gösteriler" olarak kullanma stratejisini takip ederek, ABD'yi Müslüman dünyasından çekilmeye ikna etmek hedefiydi (Byman ve Williams).

Abrahms, makalesinde bir siyasi iletişim biçimi olarak terörizmin sınırları olduğunu savunmaktadır (Abrahms, 2005). Bin Ladin, bir açıklamasında ise bütün dünya Müslümanlarının ve özellikle de gençlerin küfre karşı İslam tüm dünyada hakim olana ve İslam karşıtı tüm güçler ezilene kadar cihada devam edilmesini: "cihat herkese farz kılındı" şeklinde ifade etti (Hoffman, 2003). Bin Ladin fenomeninin üç temel aşaması olduğu iddia edilmektedir; Afganistan'daki Sovyet destekli rejime karşı, yirminci yüzyıl cihadı kavramını meşrulaştırmak için verilen mücadelenin merkeziliği; Afganistan Savaşı sonrası ülkelere geri dönen Arap savaşçıların kendi hükümetlerine karşı müteakip şiddetli saldırıları; ABD ordusuna karşı artan kızgınlık (Lesch, 2002). Usame bin Ladin ve Ayman el Zevahiri'nin yazılarına göre El Kaide'nin uzun vadeli planı küçük bir öncü hareketten, küresel bir İslami başkaldırının liderliğine geçerek İslam dünyasındaki Batı etkisini yok etmek ve tarihi hilafeti yeniden kurmaktı (Hart, 2008). Bin Ladin'in ABD'ye yönelik saldırıları Müslüman dünyasının desteğinin alınmasına yönelik olarak Müslümanların ABD'ye karşı birleşmesi umularak Arap ülkelerinde ve diğer başka ülkelerde bu strateji ile devrimlerin başlatılması hedeflenmişti (Doran, 2002). Bununla birlikte, El Kaide terör örgütü kavramsal, örgütsel ve maddi eksikliklerinin bir sonucu olarak popüler bir başkaldırıya geçiş yapmayı veya herhangi bir kalıcı kazanım elde etmeyi başaramadı (Hart, 2008).

4. İSLAMİYET'E GÖRE KONUNUN AÇIKLANMASI

Askeri gücün kullanılması ile dini kimlik söylemlerin birlikte kullanılması sınırlı bazı kesim ve grupları tatmin etse de, Allah'a ve bütün Müslümanlara en büyük haksızlıktır. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin insanların kendi subjektif yorumlarıyla inşacı bir yaklaşımla gerçek hayata taşınması oldukça riskli ve tehlikeli bir konudur. Hadid Suresinde yer alan: "Kendilerinin icat ettikleri ruhbanlığa gelince, biz onlara bunu emretmemiştik; sırf Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapmışlardı, ama buna hakkıyla riayet etmediler." ayetinde ruhbanlık sınıfının Allah'ın buyruğu olmadığı ve "kendilerinin icat ettiği" ifadesinin de dini bir inşa olduğu ifade edilebilir. Ayette bunun hakkıyla yapılamadığı dini inşacılığın riskli olduğu savını kuvvenlendiren bir tespittir.

Bu konudaki tarihi bir olay bu çalışmanın konusu bakımından günümüze ve geleceğe de ışık tutmaktadır. Halife Osman'ın öldürülmesi sonrası İslam dininin en önemli kişilikleri arasında yer alan Hz. Ali ile Hz. Ayşe Kur'an'ı farklı yorumlamışlar ve bir iç savaşta karşı karşıya gelmişlerdir. Dört halifeden birisi olan hem Hz. Peygamber'in damadı olan hem de başta Bedir, Uhud ve Hendek çatışmaları olmak üzere sayısız kahramanlıkları olan Hz. Ali, muhaliflerin devletin bekası için ferdin hukuku feda edilebilir savına karşılık "Bir cana kıymanın veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmanın cezası olmaksızın kim bir kimseyi öldürürse sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur." (Maide:32) ayeti kapsamında ferdin hukuku toplumun hukukuna feda edilemez içtihadında bulundu (Alkanalka, 2017:197). Gerçek halife Hz. Ali'nin içtihadı halifelik peşinde koşan devlet dışı terörist bir örgüt olan El Kaide'nin sivilleri öldüren terör eylemlerinden tamamen farklıdır. Terör saldırılarında hangi dinden ve inançtan olursa olsun haksız yere öldürülen masum insanların hedef olduğu terör saldırıları İslam'ın ve Kur'an'ın buyurduğu hususlar değildir ve insanların kendi dar kalıplarına göre inşa ettikleri kişisel kurgularıdır. İslamiyet sözün en güzelini söyleyerek cihadı tavsiye etmektedir. Farklı dinlerden de olsa Allah'a inanıp iyi işler yapanlar açık bir şekilde bir ayette şu şekilde müjdelenmektedir: "Şüphe yok ki, iman edenler, yahudiler, hıristiyanlar ve sabîiler, bunlardan her kim Allah'a ve ahiret gününe gerçekten iman eder ve salih amel işlerse elbette Rabpleri katında bunların ecirleri vardır, bunlara bir korku yoktur." (Bakara:62). Burada önemli olan hem inanmak hem de iyi eylemler yapmak ve dolayısıyla iyi insan olmaktır.

Kur'an yakma olayları ise gerçeklerden uzak bir din düşmanlığının tezahürü olarak değerlendirilebilir. Bunda, hem liderlerin söylemleri ile strateji kitaplarında yer alan dini inşacılığın etkisinin hem de iki taraflı olarak bir

taftan El Kaide'nin terör saldırılarının diğer taraftan ABD'nin askeri güç kullanımının dini inşacı söylemleri maskesi altında gerçekleştirmelerinin etkisi bulunmaktadır.

Kur'an da savaşın tercih edilen bir yöntem olmadığı en açık şekilde açıklanmıştır: "... Ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar; ALLAH ise bozguncuları sevmez." (Maide:64). Haksız yere insanları öldürmemek de bir ayette şu şekilde tavsiye edilmektedir: "... Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir..." (En'am:151). Genel anlamda farklı inanç ve görüşte olan toplumlara karşı kin duyulsa bir haksızlık yapılmaması konusu da; "Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin." (Enam:115) şeklinde tavsiye edilmiştir. Bu minvalde ABD'nin Orta Doğu politikasına yönelik kin ve öfke ABD'deki masum insanların öldürülmesini dini inşacılarla ve yanlış yorumlarla meşru kılamaz.

Savaşın hangi durumlarda meşru olduğu da açık bir şekilde ayetlerde yer almaktadır. Bu kapsamdaki; "Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın." (İsra:33) ayeti aslında uluslararası ilişkilerde savaşla ilgili kullanılan haklı savaş kavramını kapsamaktadır. BM'nin meşru müdafaa kapsamındaki 51. Maddesi ise: "Hürmetler karşılıklıdır. Kim size saldırırsa siz de ona misilleme olacak kadar saldırın." (Bakara:194) ayeti ile benzerlik taşımaktadır. Aynı zamanda misilleme olacak kadar saldırma kavramı silahlı çatışma hukukundaki aynıyle mukabele ve orantılı güç kullanımı kavramları ile örtüşmektedir. Bu minvaldeki başka bir ayet ise: "Saldırıya uğrayanlara zulme mâruz kaldıkları için savaş izni verildi." (Hac:39) ayetidir. BM'nin kriz yönetimi ve çatışmaların önlenmesi konseptlerine yakınlık gösteren ayetler arasında da şu iki ayet örnek olarak gösterilebilir: "Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de ona yanaş ve Allah'a tevekkül et." (Enfal:61); "Eğer inananlardan iki grup birbirleriyle savaşılırsa aralarını düzeltin...Eğer (Allah'ın emrine) dönerse, artık aralarını adaletle düzeltin." (Hucrât -9).

Ayrıca, ABD'nin 2003 yılı Irak'a yönelik askeri harekâtının dayanağı arasındaki taarruzi, önleyici stratejiler ve niyet okumalar İslam'da söz konusu değildir. Herhangi bir taarruza maruz kalındığında ise misliyle mukabeleden ziyade aynıyle mukabele esastır. Savaş hakkındaki ilgili ayetler incelendiğinde aşamalı bir stratejinin tavsiye edildiği sonucuna da varabiliriz. Kur'an-ı Kerim'de öncelikle barışın en ideal durum olduğu, savaşmak isteyen devletler/gruplar olduğunda aralarını düzeltme yoluna gidilmesi ve arabuluculuk yapılması, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise haddi orantısız aşana karşı haklı ve hakkı yenenin safında savaşılması, ve önlenemeyen savaşlarda ise adaletli olunması buyrulmaktadır. Haklı bir sebep olmadıkça savaşın cinayet olduğu, din ve inanç konusunda savaşanlara karşı meşru müdafaa kapsamında savaşılması ve yerlerinden yurtlarından çıkarılma durumu söz konusu olduğunda topraklarını ve yerlerini korumak için savaşılması diğer tavsiye edilen bulgular arasında değerlendirilebilir.

5.SONUÇ

ABD, Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısında eski Sovyetler Birliği'ne karşı yerel halk desteğinin kazanılması kapsamında İslamiyet'teki cihat kavramı Afganistan'daki yerel kamuoyunun desteğini kazanmak için kullanmayı bir stratejinin parçası olarak tercih ederken, bu kavram o dönemde bir tehdit olarak görülmemiştir. Ancak ABD'deki 9/11 terör saldırıları sonrasında cihat, terörizm ve İslam birlikte yanlış olarak kullanılmış, ABD ve bazı Avrupalı liderlerin söylemlerinde ve söz konusu devletlerin bazı strateji belgelerinde bu kavramlar tehdit olarak kabul edilmiştir. Uluslararası ilişkiler ana teorilerinde devletler ana aktörler olarak kabul edilmesine rağmen, 9/11 terör saldırısı sonrasında ABD'nin devlet dışı terörist organizasyonları bir numaralı tehdit olarak görmesi nedeniyle, devletler ile devlet dışı aktörlerin birlikte ele alınması ve sosyal inşacılık teorisinin sosyolojik boyutunun dini bir düzlemde incelenmesinin makaleye özgünlük kazandırdığı değerlendirilmektedir. Din ile dincilik ve siyasal dincilik farklı kavramlardır. En temel farklılık dinciliğin kişilerin, devlet dışı aktörlerin veya toplumların kendi algılarına göre dünyayı şekillendirmesine dayanan inşacı karakteri ve siyasal dinciliğin ise bu dini inşanın politik amaçlarla çatıldığı, bu nedenle tartışmalı olduğu ve İslam'ın barışçı hakikatini temsil edemeyeceği sonucudur.

Hıristiyanlıkta da İslam veya diğer inançlara karşı savaşın öngörülmediği, bazı din adamlarının savları kapsamında savaşa savunma durumunda izin verilmesine rağmen, Bush tarafından 9/11 sonrası uygulanan önleyici müdahale kapsamında yapılan askeri harekâtların yanlış olduğu bizzat ABD Başkanlığı tarafından yayımlanan en üst strateji belgesi olan ABD Milli Güvenlik Strateji Belgesinde kabul edilmiştir. BM 51. Maddesi askeri gücün meşru müdafaa kapsamında kullanılmasını ve NATO'nun 5. Maddesi üyelerden birisine yapılan saldırının bütün üyelere yapılmış kabul edilerek ortak savunmayı öngörmesine ve NATO tarihinde bu madde ilk defa 9/11 terör saldırısı sonucunda

ABD'nin Afganistan'a askerî harekâtının meşru gerekçesi kapsamında kullanılmasına rağmen, ABD'nin Irak harekâtında uluslararası kamuoyu desteği aynı etkinlikte Bush'un yeni stratejisinin de etkisiyle sağlanamamıştır.

Makalede elde edilen bulgular bizi dinselleştirme kavramına ve politik amaçlar için kendi halkının veya inanç grubunun desteğini kazanmak için dinin laiklikten uzaklaştırılarak araçsallaştırıldığına sonucuna götürmektedir. El Kaide'nin masum insanların ölümüne yol açan inşacı "görmekli gösterilerine"İslamiyet'te yer olmadığı gibi, ABD tarafından dünyanın en büyük askeri gücünün haklı ve meşru bir gerekçesi olmadığı sonradan anlaşılan bazı devletlerin askeri işgaline de yer olmadığı dini inşacılığın ne kadar tehlikeli sonuçlara yol açabileceğinin iki karşılıklı örneğidir. Kur'an yakma olayları olumsuz dini inşacılığın zehirlerinin yansımalarıdır. Bunda hem El Kaide'nin hem de ABD'nin dini inşacı söylemleri maskesi altında askeri güç ve şiddet kullanmalarının da etkisi bulunmaktadır. Kur'an'da yer alan ayetlerin insanların kendilerine yönelik yorumlar ile inşacı bir yaklaşımla gerçek hayata taşınması oldukça riskli ve tehlikeli bir konudur. İnşacılık teorisinin varsayımları arasında olan dünyanın bizim tasarladığımız gibi olduğu hipotezi farklı dinler için dini düzlemde de geçerlidir.

Her ABD Başkanı döneminde yayımlanan milli güvenlik strateji belgelerindeki farklı tehdit tanımları inşacılık üzerine milli güvenlik tehdit tanımlarının beklenmeyen sonuçlara neden olabileceğini teyit eder niteliktedir. Bunun en açık kabülü ise, Ekim 2022'de yayımlanan en güncel ABD Milli Güvenlik Strateji Belgesindeki; ABD dış politikasının 21.Yüzyılın ilk 20 yılında ağırlıklı olarak Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan tehditlere odaklandığı eleştirisinin yapılmış olmasıdır. ABD Başkanlık makamı tarafından bu yanlışın sorumlusu ise ABD Savunma Bakanlığı olarak gösterilmiş, askeri güç kullanarak rejim değiştirme politikalarının başarısız olduğu vurgulanarak ABD'nin küresel tehditlere odaklanması gerektiği ifade edilmiştir. ABD Savunma Bakanlığı, ABD dışında ABD Başkanının onayı olmadan savaşamayacağına göre söz konusu ifadeler oldukça sorunludur. Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, dini söylemlerin kullanılmasının yeterli haklı gerekçeler olmadığına askeri harekâta yönelik kamuoyu desteğini kazanmak için istismar edilebileceği savının uluslararası ilişkilerdeki anarşi kavramıyla örtüştüğü varılan sonuçlar arasındadır. Bu anarşiye karşı en doğru yaklaşım ise stratejik iletişim tekniklerinden birisi olan putları kırma yöntemidir. Yanlış olan anlatının yerinde ve zamanında yıkılarak hakikatin ortaya konulması bu minvalde büyük önem taşımaktadır.

Kur'an'da savaşın tercih edilen bir yöntem olmadığı en açık şekilde açıklanmıştır: "... Ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar; ALLAH ise bozguncuları sevmez." (Maide:64). Haksız yere insanları öldürmemek buyruğu da bir ayette şu şekilde tavsiye edilmektedir: "... Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir..." (En'am:151). Genel anlamda farklı inanç ve görüşte olan toplumlara karşı kin duyulsa bir haksızlık yapılmaması konusu da; "Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin." (Enam:115) şeklinde tavsiye edilmiştir. Bu minvalde ABD'nin Orta Doğu politikasına yönelik kin ve öfke ABD'deki masum insanların öldürülmesini de dini inşalarla ve yanlış yorumlarla meşru kılamaz.

Savaşın hangi durumlarda meşru olduğu da açık bir şekilde ayetlerde yer almaktadır. Bu kapsamdaki; "Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın." (İsra:33) ayeti aslında uluslararası ilişkilerde savaşla ilgili kullanılan haklı savaş kavramını kapsamaktadır. BM'nin meşru müdafaa kapsamındaki 51. Maddesi ise: "Hürmetler karşılıklıdır. Kim size saldırırsa siz de ona misilleme olacak kadar saldırın." (Bakara:194) ayeti ile benzerlik taşımaktadır. Aynı zamanda misilleme olacak kadar saldırma kavramı silahlı çatışma hukukundaki aynıyle mukabele ve orantılı güç kullanımı kavramları ile de örtüşmektedir.

Sonuç olarak dini söylemlerin politik düzleme ve uluslararası ilişkilere farklılık boyutundan ziyade zenginlik boyutunda kullanılmasının, askeri gücün kullanılmasında uluslararası hukuk ilkeleri ve insani muamele kapsamında riayet edilmesinin herkesin faydasına olumlu içtihatlar arasında yer alması tavsiye edilmektedir. Kamuoyu desteğinin her siyasinin kendi dönemindeki kısa vadeli menfaatleri doğrultusunda kazanılması adına toplumların dini duygular ve söylemler ile zehirlenmesinin evrensel barışa katkı sağlayamayacağı değerlendirilmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 2. Maddesinde din ayırımı yapılmadan bütün insanların onurlu bir yaşam sürmek dahil bütün hak ve özgürlüklere sahip olduğu ifadesi bu kapsamda büyük önem taşımaktadır. Hangi inançtan olursa olsun önemli olan iyi eylemler gerçekleştirmek, iyi insan olabilmek ve barışın korunması adına savaş ve terörizm ateşini söndürebilmeyi başarabilmektir.

KAYNAKÇA

- Abrahms, M. (2005). Al Qaeda's Miscommunication War: The Terrorism Paradox. *Terrorism and Political Violence*, 17(4), 529-549.
- Akyol, Y. (2018). Halk Haçlı Seferleri. *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 83-94.
- Alkanalka, M. (2017). *Karartılmış Yıldızlar*. Sokak Kitapları Yayıncılık, İstanbul.
- Ariel, Y. (2012). Israel in Contemporary Evangelical Christian Millennial Thought. *Numen*, 59 (5/6), 456-485.
- Bakker, E. (2012). Forecasting Terrorism: The Need for a More Systematic Approach. *Journal of Strategic Security*, 5(4), 69-84.
- Bakker, E. (2006). Jihadi terrorists in Europe. (14.10.2023) https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20061200_cscp_csp_bakker.pdf
- Baumgartner, J. C., P. L. Francia, ve J. S. Morris. (2008). A Clash of Civilizations? The Influence of Religion on Public Opinion of U.S Foreign Policy in the Middle East. *Political Research Quarterly*, 61(2), 171-179.
- Bellin, E. (2008). Faith in Politics: New Trends in the Study of Religion and Politics [Review of Muslims and the State in Britain, France, and Germany; Bringing Religion into International Relations; Rendering unto Caesar: The Catholic Church and the State in Latin America; The Rise of Christian Democracy in Europe; Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide; The Global Resurgence of Religion and the Transformation of International Relations; Confessions of an Interest Group: The Catholic Church and Political Parties in Europe, by J. Fetzer, C. Soper, J. Fox, S. Sandler, A. Gill, S. Kalyvas, P. Norris, R. Inglehart, S. Thomas, & C. Warner]. *World Politics*, 60(2), 315-347.
- Berger, P.L. ve T. Luckmann. (1966). *The social construction of reality; a treatise in the sociology of knowledge* ([1st ed.]). Anchor Books.
- Boot, M. (2004). Neocons. *Foreign Policy*, 140, 20-28, <https://doi.org/10.2307/4147516>
- Burke, J. (2004). Al Qaeda. *Foreign Policy*, 142, 18-26.
- Bush, G.W.(2002). President's Remarks to the Nation. Office of the Press Secretary, (30.09.2023) <https://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2002/09/20020911-3.html>
- Byman, D. L. ve Williams, J. R. (2015). ISIS vs. Al Qaeda: Jihadism's global civil war. *brookings.edu*, (30.09.2023), <https://www.brookings.edu/articles/isis-vs-al-qaeda-jihadisms-global-civil-war/>
- Czwaro, M. (2006). Misjudging Islamic Terrorism: The Academic Community's Failure to Predict 9/11. *Studies in Conflict and Terrorism*, 29(7).
- Cady, L. E. (2008). Religious Resonances in Bush's War on Terrorism. *American Journal of Theology & Philosophy*, 29(2), 184-204.
- Dallmayr, F. (2012). Post-secularity and (global) politics: a need for radical redefinition. *Review of International Studies*, 38(5), 963-973.
- Doran, M. S. (2002). Somebody Else's Civil War. *Foreign Affairs*, 81-1, 22-42.
- Drew, Elizabeth.(2003). The Neocons in Power. *The New York Review*, (30.09.2023), <https://www.nybooks.com/articles/2003/06/12/the-neocons-in-power/>
- Esch, J. (2010). Legitimizing the "War on Terror": Political Myth in Official-Level Rhetoric. *Political Psychology* 31(3), 357-391.
- Europol. Terrorism. (30.09.2023) <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/terrorism>
- Eyadat, Z. ve M. Mahafza. (2010). Culture And Foreign Policy: American Foreign Policy Post 9/11. *Il Politico* 75(2-224), 163-177.
- France Présidence de la République. (2008). The French White Paper on defence and national security. (30.09.2023) <https://media.nti.org/pdfs/15-Fr.pdf>
- France Présidence de la République. (2022). France National Strategic Review. (30.09.2023) <http://www.sgdsn.gouv.fr/uploads/2022/12/rns-uk-20221202.pdf>

- Gershkoff, A. ve Kushner, S. (2005). Shaping Public Opinion: The 9/11-Iraq Connection in the Bush Administration's Rhetoric. *Perspectives on Politics*, 3(3), 525–537.
- Gupta, S. (2008). The Doctrine of Pre-Emptive Strike: Application and Implications during the Administration of President George W. Bush. *International Political Science Review / Revue Internationale de Science Politique*, 29(2), 181–196. <http://www.jstor.org/stable/20445135>
- Graham, P., T. Keenan, ve A.M. Dowd. (2004). A call to arms at the end of history: a discourse—historical analysis of George W. Bush's declaration of war on terror. *Discourse & Society*, 15(2/3), 199–221.
- Güntay, V. (2020). Discussing The Global Security And Terrorism Dilemma within the Framework of Constructivism in the 21st Century. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 479-500.
- Hart, M. J. (2008). Al Qaeda : Refining a Failing Strategy. *JOINT FORCE QUARTERLY*, 51, 117-124.
- Hoffman, B. (2003). Al-Qaida, Trends in Terrorism, and Future Potentialities: An Assessment. *Studies in Conflict and Terrorism*, 26:5.
- Hopf, T. (1998). The Promise of Constructivism in International Relations Theory. *International Security*, 23(1), 171–200.
- Huntington, S. P. (1996). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. Simon & Schuster.
- İren, A. A. and Gürkaynak, M. (2015). Batı medeniyeti ve hıristiyanlıkta haklı savaş geleneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(35), 147-178.
- Judis, J. (2005). The Chosen Nation: The Influence of Religion on U.S. Foreign Policy. *Insight Turkey*, 7(1), 64–72.
- Kellner, D. (2007). Bushspeak and the Politics of Lying: Presidential Rhetoric in the War on Terror. *Presidential Studies Quarterly*, 37(4), 622–645.
- Keller, A. (2012). Cicero: Just war in classical antiquity. H. G. Justenhoven and W. A. Barbieri, Jr. (Ed.), içinde *Just war to modern peace ethics*, Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110291926.9>
- Kubálková, V. (2009). A "Turn to Religion" in International Relations? *Perspectives*, 17(2), 13–41.
- Kurt, S. (2019). Irak ve Şam İslam Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve Güçlenmesinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Rolü. *Orta Doğu Etütleri*, 11, 393-419.
- Kutsal Kitap. (30.09.2023) <https://kutsalkitap.info.tr/?q=Mat.22>
- Kutsal Kitap. (09.09.2024) <https://kutsalkitap.info.tr/?q=luk%206:%2027-33>
- Ladin, U. (2001). *Declaration of War Against the Americans Occupying the Land of the Two Holy Places*. Azzam Publications translation in Yonah Alexander and Michael S. Swetnam, Usama bin Laden's al-Qaida: Profile of a Terrorist Network, Ardsley, NY: Transnational Publishers.
- Lesch, A. M. (2002). Osama bin Laden: Embedded in the Middle East Crises. *Current History*, 101-655, 203-209.
- Lieberfeld, D. (2005). Theories of Conflict and the Iraq War. *International Journal of Peace Studies*, 10(2), 1–21.
- Little, D. (2008). David or Goliath? The Israel Lobby and Its Critics. *Political Science Quarterly*, 123(1), 151–156.
- MacAskill, Ewen. (2005). George Bush: 'God told me to end the tyranny in Iraq'. *The Guardian*, 7 October 2005, (30.09.2023) <https://www.theguardian.com/world/2005/oct/07/iraq.usa>
- McCourt, D. (2016). Constructivism's Contemporary Crisis and the Challenge of Reflexivity. *European Review of International Studies*, 3, 40–51.
- Muravchik, J. ve Walt, S. M. (2008). The Neocons vs. The Realists. *The National Interest*, 97, 20–36.
- Onuf N. G. (1989). *World of Our Making : Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. University of South Carolina Press.
- Ören, E. (2022). The just war in political thought: from Cicero to Grotius. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 188-204, DOI: 10.18074/ckuiibfd.1182026.
- Öz, H. (2023). *Uluslararası İlişkiler'de Din-Dış Politika İlişkisi: İsrail Örneği*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Palan, R. (2000). A World of Their Making: An Evaluation of the Constructivist Critique in International Relations. *Review of International Studies*, 26(4), 575–598.

- Porter, P. (2009). Long Wars and Long Telegrams : Containing Al-Qaeda. *International Affairs*, 85-2, 285-305.
- Record, J. (2008). Why the Bush Administration Invaded Iraq: Making Strategy after 9/11. *Strategic Studies Quarterly*, 2(2), 63–92.
- Rumelili, B. (2015). Bölgeselcilik ve İnşacılık: Kazanımlar ve Vaatler. *Uluslararası İlişkiler Dergisi Özel Sayı: Uluslararası İlişkilerde Kuramsal Okumalar*, 168-185.
- Sageman, M. (2008). *Leaderless Jihad: Terror Networks in the Twenty-First Century*. University of Pennsylvania Press.
- Sanger, D. E. (2009). Biblical Quotes Said to Adorn Pentagon Reports. *The New York Times*, (30.09.2023), <https://www.nytimes.com/2009/05/18/us/18rumsfeld.html>
- Sarıbayova, S. (2023). Uluslararası İlişkilerde Terörizm ve Diaspora İlişkileri: ASALA ve Ermeni Diasporası . *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 0 (16) , 55-75 .
- Stewart, W. J. (2014). How Ideology Became Policy: The U.S. War in Iraq and the Role of Neo-conservatism. Master's thesis, Duke University.
- The White House. (2001). *Remarks by the President Upon Arrival*. Office of the Press Secretary, (30.09.2023), <https://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010916-2.html>
- The White House. (2006). *The National Security Strategy of the United States of America*, (30.09.2023) <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss2006.pdf>
- The White House. (2010). *The National Security Strategy*, (30.09.2023) https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
- The White House. (2015). *National Security Strategy 2015*, (30.09.2023) https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf
- The White House. (2017). *National Security Strategy of the United States of America*, (30.09.2023), <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
- The White House. (2022). *National Security Strategy 2022*, (30.09.2023), <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>
- US Department of Defense. (2018). *Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America*, (30.09.2023) <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>
- Wald, Kenneth D., ve Wilcox, C. (2006). Getting Religion: Has Political Science Rediscovered the Faith Factor? *American Political Science Review*, 100(4), 523–29.
- Walzer, M. (2002). The Triumph of Just War Theory (and the Dangers of Success). *Social Research*, 69(4), 925–944.
- Wendt A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge University Press.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization* 46(2), 391–425.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).